

Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України

Монографія присвячена дослідженню теоретичних проблем правового регулювання договірних цивільних відносин в Україні. На підставі положень ЦК України 2003 р. визначаються поняття, нормативна основа та окремі елементи механізму правового регулювання договірних цивільних відносин в Україні, а також принципи їх правового регулювання. При цьому послідовно відстоюється ідея про переважання саморегулювання таких відносин над їх державним регулюванням, і на цій підставі формулюється низка теоретичних і практичних висновків та рекомендацій.

У монографії дослуджіється декілька блоків теоретичних питань, що стосуються правового регулювання договірних цивільних відносин. Автором здійснене дослідження загальних ознак правового регулювання цивільних відносин в Україні. Таке дослідження здійснювалось шляхом подальшого розроблення започаткованого в загальній теорії права і продовженого в окремих галузевих дослідженнях підходу, відповідно до якого правове регулювання суспільних відносин визнається лише одним із низки видів впливу на такі відносини. При цьому право чинить на суспільні відносини не лише регуляторний вплив, а й інший - позарегуляторний (так званий ціннісно-орієнтаційний вплив права на суспільні відносини).

У результаті подальшого розвитку викладеного підходу було розроблено питання сутності і змісту правового регулювання договірних цивільних відносин. Крім, того спеціально досліджено елементи механізму правового регулювання договірних цивільних відносин, які характеризують "механізм досягнення мети правового регулювання" договірних цивільних відносин.

Законодавство України використане у цьому дослідженні за станом на 1 червня 2008 року.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів і факультетів, всіх, хто цікавиться проблемами правового регулювання суспільних відносин.

*Рекомендовано до друку вченою радою юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 25 червня 2008 р.)*

Рецензенти:

- Т. В. Боднар** – доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
В. Л. Яроцький – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права № 2 Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.

П43 Погрібний С. О.
Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : монографія. – К. : Правова єдність, 2009. – 304 с.

ISBN 978-966-2183-46-7 (Алерта)
ISBN 978-966-373-513-9 (КНТ)
ISBN 978-966-364-902-3 (ЦУЛ)

Монографія присвячена дослідженню теоретичних проблем правового регулювання договірних цивільних відносин в Україні. На підставі положень ЦК України 2003 р. визначаються поняття, нормативна основа та окремі елементи механізму правового регулювання договірних цивільних відносин в Україні, а також принципи їх правового регулювання. При цьому послідовно відстоюється ідея про переважання саморегулювання таких відносин над їх державним регулюванням, і на цій підставі формулюється низка теоретичних і практичних висновків та рекомендацій.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів інших юридичних навчальних закладів і факультетів, всіх, хто цікавиться проблемами правового регулювання суспільних відносин.

УДК 347.133(477)
ББК 67.9(4 УКР)404

ISBN 978-966-2183-46-7 (Алерта)
ISBN 978-966-373-513-9 (КНТ)
ISBN 978-966-364-902-3 (ЦУЛ)

© С. О. Погрібний, 2009
© Всеукраїнська асоціація
видавців "Правова єдність", 2009

Зміст

Передмова	5
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	10
1.1. Поняття та структура правового регулювання договірних цивільних відносин.....	10
1.2. Поняття, методологічні засади та загальна характеристика механізму правового регулювання цивільних відносин	37
1.3. Складові елементи механізму правового регулювання договірних цивільних відносин.....	43
Висновки до розділу I	49
РОЗДІЛ II. НОРМАТИВНА ОСНОВА МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	52
2.1. Характеристика чинного ЦК України як кодексу приватного права.....	52
2.2. Система актів цивільного законодавства.....	67
2.3. Особливості нормативного регулювання договірних відносин.....	76
2.4. Договір як регулятор цивільних відносин.....	84
Висновки до розділу II	94
РОЗДІЛ III. ІНШІ СОЦІАЛЬНІ РЕГУЛЯТОРИ ДОГОВІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	98
3.1. Звичаї та ділові звичаї.....	98
3.2. Моральні засади суспільства.....	100
3.3. Аналогія закону та аналогія права як засоби регулювання договірних відносин.....	103
Висновки до розділу III	109
РОЗДІЛ IV. РЕАЛІЗАЦІЯ АВТОНОМНОЇ ВОЛІ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН.....	112
4.1. Принцип свободи договору і його втілення в сучасному цивільному праві України.....	112
4.2. Співвідношення індивідуального і нормативного регулювання договірних відносин.....	116
Висновки до розділу IV	124

РОЗДІЛ V. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	126
5.1. Загальна характеристика юридичних фактів	126
5.2. Види юридичних фактів у механізмі правового регулювання договірних цивільних відносин	139
5.3. Договір як головний юридичний факт у механізмі правового регулювання цивільних відносин	146
Висновки до розділу V	157
РОЗДІЛ VI. ДОГОВІРНІ ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	158
6.1. Загальна характеристика договірних цивільних правовідносин	158
6.2. Активна роль суб'єктів договірних відносин у формуванні та реалізації суб'єктивних прав і обов'язків	161
Висновки до розділу VI	200
РОЗДІЛ VII. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ І ОБОВ'ЯЗКІВ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	201
7.1. Примус у механізмі цивільно-правового регулювання договірних відносин	201
7.2. Юрисдикційні способи захисту	206
7.3. Неюрисдикційні способи захисту	215
Висновки до розділу VII	218
РОЗДІЛ VIII. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	220
8.1. Загальні положення про принципи правового регулювання договірних цивільних відносин	220
8.2. Неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини	222
8.3. Неприпустимість позбавлення права власності	230
8.4. Свобода договору	241
8.5. Свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом	249
8.6. Судовий захист цивільного права та інтересу	259
8.7. Справедливість, добросовісність та розумність	266
Висновки до розділу VIII	275
Загальні висновки	278
Список використаних джерел	281

ВСТУП

Соціальне призначення і соціальна цінність права полягають у тому, що воно покликане впорядкувати відносини у суспільстві між окремими особами та певними соціальними групами. Саме тому головна і принципова функція права – це функція регулятивна. Отже, будь-яке наукове дослідження проблем впливу права на суспільні відносини так чи інакше пов'язане із загальними проблемами правового регулювання суспільних відносин. Особливого значення проблема регулятивної функції права набуває у приватноправовій сфері, де врегулюванню підлягають найбільш поширені і цінні суспільні відносини – відносини учасників громадянського суспільства між собою.

Теоретичні проблеми правового регулювання суспільних (у тому числі – цивільних, і, зокрема, – договірних) відносин неодноразово були предметом дослідження багатьох вітчизняних правознавців, причому як теоретиків права, так і цивілістів. Результатом цих зусиль стало вироблення узгодженої на той час концепції правового регулювання суспільних відносин, яка відповідала тим юридичним реаліям, що мали місце в тоталітарній державі з її одержавленням усіх ланок суспільного життя і повним придушенням громадянського суспільства як такого. Однак за сучасних умов така концепція не узгоджується з ідеєю автономності і самодостатності громадянського суспільства, визнанням можливості його членів у переважній більшості випадків самостійно визначати і здійснювати свої права та обов'язки без імперативного державного втручання з єдиного центру. Критично суспільно-політичного та економічного укладу в країні поставив на порядок денний необхідність вироблення нової концепції регулювання цивільних відносин, яка б відповідала економічним та соціальним реаліям сьогодення. Проте, це не означає, що надбання попередніх етапів наукового дослідження проблем правового регулювання цивільних відносин мають бути беззастережно відкинуті і забуті. На наш погляд, вони є достатньо придатним підґрунтям для створення сучасної концепції правового регулювання цивільних відносин. Саме тому у пропонованій роботі вжита спроба на базі відомих на теперішній час теоретичних розробок комплексно дослідити теоретичні проблеми правового регулювання договірних суспільних відносин, з тим щоб за

Перейти на сайт →